

Hukman!

Ang Sampung Pinakamalaking Krimen
ni Rodrigo Duterte

Partido Komunista ng Pilipinas

Hulyo 2021

Hukman!

Gimantala sa Buhatan sa Impormasyon sa
Partido Komunista ng Pilipinas

Bisitaha ang <http://cpp.ph> alang sa dugang impormasyon.

Pilipinas 2021

Nilalaman

1	Krimen batok sa katawhan: dinaghang pagpamatay	1
2	Krimen sa gubat	3
3	Kriminal nga pagpasagad ug pag-abuso sa awtoridad atol sa pandemya	5
4	Pagsabotahe sa ekonomiya	7
5	Pagtraydor	10
6	Paghari sa ismagling ug merkado sa ilegal nga droga	12
7	Paggamit sa AFP ug PNP isip pribadong hukbo	14
8	Kurapsyon ug kadunot	16
9	Pagbasura sa hinabing pangkalinaw, <i>red-tagging</i> ug <i>terrorist-labeling</i>	18
10	Henosidyo batok sa katawhang Moro	20

Pasiuna

Sa ulahing tuig ni Rodrigo Duterte sa poder, nakasinati ang katawhan sa grabeng hagit aron singilon ug papanubagon siya ug ang iyang mga upisyal ug heneral sa tanan nilang mga krimen sa katawhan.

Walay kaparehas nga kadaut sa kinabuhi ug panginabuhian sa katawhan ang gibunga sa lima ka tuig niyang paglingkod sa poder. Sa pagsubay sa iyang mga mando, napuluan ka libo ang gipatay sa iyang mga armadong pwersa. Gipig-ot niya ang tanang mga mibabag sa iyang ambisyong mahimong diktador ug gipailalum sa daw balaod militar ang tibuok nasud. Gigamit niya ang pandemyang Covid-19 aron labaw pang pakusgon ang tiraniko niyang paghari.

Karon pa lang, tin-aw na ang pagkapyot ni Duterte sa poder lapas sa 2022. Giandam na niya ang tibuok makinarya sa estado aron limbongon ug sakmiton ang nahaduul nga eleksyon. Kung maglisud siya nga ipatuman kini atubangan sa dakung pagbabag, nakaandam kanunay ang reserbang lakang nga ipahamtang ang pasistang diktadurya isip ulahing akto sa desperasyon.

Kinahanglang iduso nga ang pagtapos kaniya—sa dagway sa pagpaluwat, pagpalagpot o sa eleksyon sa 2022—ang pinakahinanali nga tahas sa tanang mga demokratikong pwersa aron makasugakod ang katawhan ug nasud sa madugoon, madaugdaugon ug maphimuslanon niyang paghari.

1. Krimen batok sa katawhan: dinaghang pagpamatay

GIBANABANANG anaa sa 27,000 hangtud 30,000 ang gipatay ilalum sa “gyera kontra-droga” ni Duterte gikan Hulyo 1, 2016 hangtud Marso 16, 2019. Direktang gihulhugan ni Duterte ang mga pulis nga patyon ang mga gisuspetsahan nga ginaingon niyang walay katungod nga mabuhi. Gilingkawas niya ang mga pulis sa mga krimen ug gisulting luwason sila sa unsa mang kriminal nga alatubangon.

Kini ang basehan sa lakang sa prosekyutor sa International Criminal Court (ICC) aron kasuhan si Duterte sa krimen batok sa katawhan. Hinimoan sa mga operatiba sa Philippine National Police (PNP) ang 1/3 sa mga kaso ug ang nahabilin hinimoan sa mga grupong *vigilante* nga nakapadron sa Davao Death Squad nga gitooang gitukod ug ginapadagan usab sa mga pulis.

Nangayo og awtorisasyon niadtong Hunyo 14 ang prosekyutor sa ICC aron hingpit nga imbestigahan ang mga pagpatay ug mga kaso sa tortyur ug pagpaantus sa mga biktima. Kung tugutan sa mga huwes sa korte, mamahimong sugdan karong tuiga ang imbestigasyon ug humanon sa 2022. Ang maong lakang ang bunga sa petisyon batok kang Duterte nga gipasaka sa unum ka pamilya sa walo ka biktima niadtong 2018.

Dugang dinhi ang mga kaso sa pagpamatay niadtong 2020 nga matud sa Human Rights Watch midoble atol sa pandemya. Subay sa upisyal nga taho sa PNP, mikabat sa abereyds nga 39 ang namatay sa “gyera kontra-droga” kada bulan gikan Abril hangtud Agosto.

Gawas sa direktang mga biktima, gibanabanang mikabat sa 60,000-100,000 kababayen-an ang nabalo ug bata ang naulila tungod sa “gyera kontra-droga.” Daghan sa maong mga bata ang napugos nga magtrabaho o mosulod sa mga anti-sosyal nga mga aktibidad aron mabuhi.

Sentro sa administrasyong Duterte ang “gyera kontra-droga.” Aron hatagang rason ang kampanya, gipadaku niya ang ihap sa mga nagagamit sa ligal nga droga gikan 1.8 milyon ngadto sa 3-4 milyon. Gibwelo ang kampanya sa kanhing hepe sa PNP ug senador na karon nga si Ronald de la Rosa sa gitawag og Operation Double Barrel kung asa mayor nga kabahin ang “Oplan Tokhang.”

Gimando ni Duterte ang paghimo og mga listahan sa mga tigpayuhut ug tiggamit sa droga sa ang-ang barangay ug gimando ang “paglimpyo” niini. Gipatuman ang dinaghang pagpatay sa takuban sa mga operasyong “buy-bust,” pagbalay-balay ug tsekpoynt nga ginakoordina sa lokal nga mga konseho sa barangay. Sa unang tulo ka bulan sa kampanya, gibanabanang 3,000 ang gipatay. Sigon sa taho sa PNP mismo, mikabat sa 33 ang gipatay kada adlaw sa unang duha ka tuig niini. Mayorya kanila ang kalalakin-an gikan sa mga kabus nga komunidad nga misukol kuno.

Sa usa ka taho sa Reuters niadtong 2017, gibutyag sa pipila ka mga operatiba ang pagpanghatag sa PNP og hangtud ₱40,000 ganti kada target. Kabahin kuno sa mga operasyon ang pagpananum og ebidensya. Sa imbestigasyon sa Office of the High Commissioner for Human Rights sa parehong tuig, nasuta nga usa lamang ang *serial number* sa pipila ka pusil nga nakuha sa eksena sa mga

Hukman!

“misukol” sa lain-laing lugar.

Sa mga giimbestigahan sa ICC, ang kaso pa lang sa 17-anyos nga si Kian de los Santos ang adunay nakab-ot nga hukum sa korte. Mibalibad ang PNP nga imbestigahan, kasuhan o tangtangan sa pwesto ang uban pang nalambigit. Sama nila, nagdumili magpaimbestiga si Duterte nga nagpahimulos sa proteksyon sa iyang pagka-presidente aron makalikay sa prosekusyon.

2. Krimen sa gubat

SA takuban sa “gyera kontra-terorismo,” direktang gimando ni Duterte sa mga sundalo ug pulis ang pagpamatay ug pagpangatake sa mga aktibista, mga konsultant sa National Democratic Front of the Philippines (NDFP), mga sibilyan ug tibuok komunidad, sukwahi sa internasyunal nga balaod sa gubat nga nagahatag-proteksyon sa mga indibidwal nga dili direktang lambigit sa armadong panagbangi.

Ginapatuman ang mga krimen sa gubat sa gambalay sa AFP Development Support and Security Plan Kapayapaan ug AFP-PNP Joint Campaign Plan Kapanatagan nga nagtarget nga “puuhon ang mga pwersa sa BHB” sa katapusan sa 2019 ug sa dihang wala nahitabo, sa 2022.

Nagdeklara si Duterte og todo-gyera kung asa gimando niya ang pagpatay sa mga “rebelde,” nga gigamit sa AFP ug PNP nga lisensya aron patyon ang mga aktibista nga ginaingon nilang “armado” ug “misukol.” Gipailalum niya ang mga barangay sa “hamlet” o pagkontrol sa militar sa populasyon ug giokupa sa iyang mga sundalo ang gatusan ka mga barangay.

Matud sa pinakaulahing taho sa grupong Karapatan, mokabat na sa 1,018,508 indibidwal ang nadokumentong mga biktima sa lain-laing paglapas sa tawhanong katungod sa todo-gyera sukad nga nakalingkod isip presidente si Duterte niadtong Hulyo 2016 hangtud Disyembre 2020. Lakip kanila ang 376 ka biktima sa ekstrahudisyal nga pagpamatay, 488 ka sulayng pagpatay, 18 ka gidagit, 3,675 ka pag-aresto ug/o detensyon, ug 3,349 ka pekeng pagpasurender.

Halos katunga sa mga biktima (457,696) ang mga bakwit nga dinaghang mibiya sa ilang mga komunidad tungod sa grabeng operasyong kombat ug saywar sa militar. Mikabat usab sa 372,629 ang apektado sa mga pagpamomba ug pagpanganyon sa militar. Niining unang katunga sa 2021, nataho sa Ang Bayan (AB) ang dugang 16,845 ka biktima sa mga paglapas sa tawhanong katungod, lakip ang 16 ka indibidwal nga gipatay, ug 201 nga giaresto.

Nahitabo ilalum ni Duterte ang serye sa mga dinaghang pagpatay sa giusang mga pwersa sa sundalo ug pulis sama sa Bloody Sunday sa Southern Tagalog (Marso 7); masaker sa mga Tumandok sa Tapaz, Capiz (Disyembre 2020); magkabalag nga pagpatay sa 14 ka sibilyan sa isla sa Negros (Marso 2019); ug masaker sa 9 ka mag-uuma sa Sagay, Negros Occidental (Oktubre 2018).

Sa mga baryong okupado sa militar, arbitraryong gipahamtang ang balaod militar kung asa ginapatuman ang mga pagpamig-ot, iligal nga pagpangut-inkay, pugos nga pagpasurender, ug pagkontrol sa lihok, panginabuhian ug patigayon sa mga residente. Niini lang tuiga, nakarekord na ang AB sa lain-laing tipo sa mga atakeng militar sa dili moubos sa 610 ka barangay sa 321 ka lungsod sa 65 ka prubinsya. Daghan pang kaso sa kabanikanhan ang wala nataho ug nadokumento tungod sa kagrabe sa mga operasyong militar, ilabina sa Mindanao.

Lakip sa mga erya nga nagtaho sa pinakagrabeng pag-atake ang mga rehion sa Bicol, Negros Island ug Eastern Visayas nga langkob sa Memorandum Order 32 nga gipagula ni Duterte niadtong 2018 nga direktang nagdeploy sa dugang nga mga batalyon sa maong mga lugar. Gipagrabe usab sa rehimen ang atakeng militar sa komunidad sa mga Lumad sa Mindanao, mga Tumandok sa

Hukman!

Panay, ug mga Dumagat sa Southern Tagalog. Kabahin niini ang pagpasirado sa dili moubos sa 176 ka eskwelahang Lumad sa lain-laing prubinsya sa Mindanao.

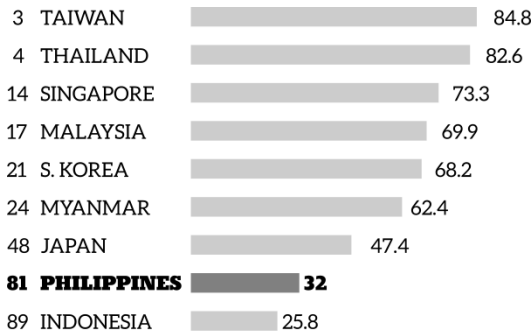
Gihimong palisiya ni Duterte ug sa AFP ang pugos nga “pagpasurender” sa napuluan ka liboang sibilyan nga giakusahan nilang mga myembro o tigsuporta sa BHB. Sulod sa 2020, gipagawas niini nga 7,615 ka Pulang manggugubat, milisya ug mga myembro kuno sa mga tago nga organisasyon ang”mibalik sa gubyrno.” Sa aktwal, halos tanang mga giparada sa militar pulos mga sibilyan nga gipusog o gilinlang nga “mosurender” gamit ang saad nga pondo sa Enhanced Comprehensive Local Integration Program (E-CLIP), sa pagpanghatag og ayuda sa panahon sa pandemya ug mga proyekto sa Barangay Development Program sa NTF-ELCAC.

3. Kriminal nga pagpasagad ug pag-abuso sa awtoridad atol sa pandemya

KRIMINAL nga pagpasagad sa panglawas sa katawhang Pilipino ang militarista ug palpak nga tubag ni Duterte sa pandemyang Covid-19. Bisan sayod na ang tibuk kalibutan sa pagkuyanap sa Covid-19 sa China ug nasuta nga nakasulod na nasud ang pipila sa natakdan niadtong Enero 2020 gipakaminus pa gihapon niya ang hulga niini. Gikan Disyembre 2019 hangtud Pebrero 2020, miabot pa sa 500,000 ka turistang Chinese ang gipasagdan niyang mosulod sa Pilipinas nga walay pagkwarantina.

Niadtong Abril 2020, gibutang sa Oxford Government Response Tracker ang *lockdown* sa Pilipinas sa pinakahugot nga 100%. Tawtaw timailhan niini ang pagsirado sa mga negosyo ug eskwelahan ug pinugos nga paglukong sa mayorya sa katawhan sa ilang mga panimalay. Sa maong panahon, nagmontar ang PNP sa kapin 1,500 ka tsekpoynt nga gilangkoban sa 15,000 ka pulis aron ipatuman ang *curfew*, pugngan ang paglihok sa mga tawo ug prisuhon sila sa ilang mga balay. Gawas sa nagresulta kini og perwisyo, dili moubos sa tulo ang gipusil sa mga tsekpoynt sa Bulacan, Maynila ug Agusan del Sur, tungod kuno sa paglapas sa mga restriksyon.

Pinagkunan: Lowly Institute, Marso 13, 2021

Ranggo sa Pilipinas kumpara sa mga nasud sa Asia, matud sa pagtuon sa Lowly Institute sa maayo nga pag-atubang sa pandemya. Nakabase kini sa datos niadtong unang bahin sa Marso 2021.

Sa usa ug tunga (1 1/2) ka tuig ilalum sa pandemya, usa ang Pilipinas sa pinakapalpak sa hisgutan sa pagpugong sa pagkuyanap sa bayrus, pagtaas sa kapasidad sa sistemang panglawas, pagpatuman sa mga batakang lakang sama sa malukpanong *testing*, pagkwarantina ug *contact tracing*. Niining Hulyo, anaa pa gihapon sa 75% ang restriksyon sa *lockdown* sa nasud, kumpara sa kadaghanan nga anaa na lang sa 50%-70%. Luyo niini, ika-81 ang Pilipinas sa 102 ka nasud sa listahan sa Lowly Institute niadtong Marso 13 subay sa kinatibuk-ang pag-atubang sa pandemya. Sa pagtuon sa Bloomberg, ika-82

Hukman!

usab kini sa 83 ka mga nasud nga adunay kapasidad nga makasugakod gikan sa nahagba nga ekonomiya ug sistemang panglawas. Alang sa 2021, ₱4.7 bilyon lang ang gigahin nga badyet aron ipataas ang kapasidad sa sistema sa pangpublikong panglawas imbes nga ₱45 bilyon ang gipangayo sa DoH.

Puno sa anomalya ug alegasyon sa korapsyon ang mga kontrata sa pagsiguro ug pagpalit sa mga bakuna. Gikan Marso 1 hangtud Hulyo 7, anaa sa 8.36% pa lang sa populasyon ang nabakunahan sa usa ka dosis ug 2.7% ang nakadawat og duha ka dosis tungod sa kalangan sa pagbakuna ug kanihit sa suplay.

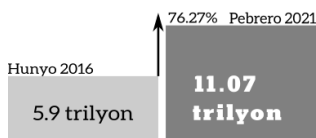
Ikaduha ang Pilipinas sa Indonesia sa adunay pinakataas nga tantos sa namatay sa kada usa ka milyong populasyon sa Southeast Asia. Sukad sa pagsugod sa pandemya hangtud Marso, halos 1.5 milyon na ang natakdan ug 26,000 na ang namatay. Usa sa pinakanaigo ang mga mamumuong panglawas.

4. Pagsabotahe sa ekonomiya

GIBANGKRAP ni Rodrigo Duterte ang ekonomiya sa Pilipinas ug gilubong sa utang ug kalisud ang katawhan. Pinakagrabe ang nahimong epekto niini taliwala sa kadaut sa pandemyang Covid-19 sa milabayng tuig. Tungod sa labing pagsalig niya sa pasistang *lockdown* ug palpak nga pagtubag sa pandemya, napuloan ka milyong Pilipino ang nawad-an og trabaho ug pang-inabuhian. Dugang nga paantus ang mga palisiyang neoliberal nga giratsada sa rehimen aron hingpit nga iabli ang ekonomiya sa langyawng pagpangawkaw.

Niadmong 2020, misagayad og 9.6% ang *gross domestic product* (GDP) sa Pilipinas— pinakagrabe gikan sa dekada 1940—resulta sa gipahamtang nga *lockdown* ug kawalay ayuda. Sa banabana sa Ibon Foundation, mokabat sa bilyon kada adlaw ang nawala sa ekonomiya sa Pilipinas tungod sa mga restriksyon. Dugang sa Ibon, sa wala pa ang pandemya, paubos na ang padron sa GDP sa Pilipinas, gikan 7.1% niadtong 2016 ngadto sa 6.1% sa 2019.

Utang ng pambansang gobyerno sa ilalim ng rehimen Duterte

Utang ng bawat Pilipino

58,252	100,636
Hunyo 2016	Hunyo 2021

102.1
milyong Pilipino

109.1
milyong Pilipino

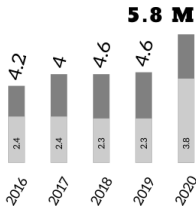
Sa kasaysayan sa Pilipinas, pinakapaspas ang pagsirit sa utang sa gobyerno sa milabayng lima ka tuig ilalum sa rehimen Duterte.

midoble halos ang pangpublikong utang gikan ₱5.9 trilyon o ₱58,252 kada Pilipino (Hunyo 2016) ngadto sa ₱11.07 trilyon o ₱100,636 kada Pilipino (Hunyo 2021). Luyo niini, ₱665.7 bilyon lamang ang gigahing pondo alang sa pagpalit og bakuna, ayuda, pautang ug uban pang serbisyo, ug bilyon pa lang ang aktwal nga gipagawas sa nasudnong pondo.

Tungod walay-pugong ang pagpangutang ni Duterte, nagkabug-at ang ginapas-an karon sa katawhan alang sa pagbayad-utang. Niining tuig, nag-gahin ang rehimen og ₱1.704-trilyong pondo para ipangbayad sa utang sa gobyerno (₱531.56 bilyon sa interes ug ₱1,262 bilyon sa prinsipal), 72% nga mas taas

Hukman!

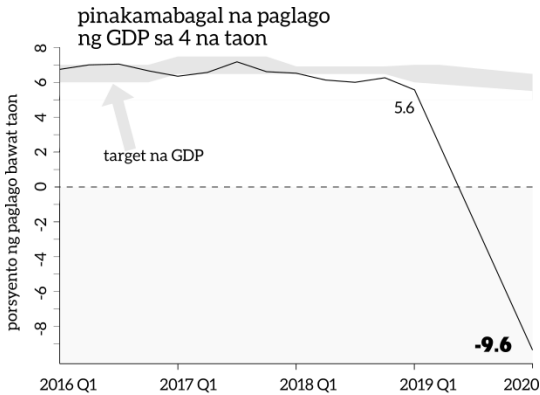
kumpara sa ₱1,005.29 bilyong (P420.96B sa interes, P584.32 bilyon sa prinsipal) nga gigahin niadtong 2020.

Masaker sa trabaho. Milyun-milyon ang nawalan ng trabaho noong 2020. Sumirit ito sa **14 milyon** sa lockdown noong Abril, at tinatayang nasa **5.8 milyon** noong Oktubre.

Sa pagsugod pa lang sa termino ni Duterte, gipahamtang na ni Duterte ang paantus nga buhis nga gitawag og TRAIN Law nga nagdugang og buhis sa konsumo ug lana nga nagresulta sa pagsaka sa presyo sa mga bata kang mga palaliton. Taliwala sa pandemya, gipahamtangan niya og dugang 10% nga buhis ang ginainport nga krudong lana ug ang gagmayng negosyo sa internet. Plano pa niyang magpahamtang og buhis sa mga serbisyong *online* ug uban pang produktong pagkaon. Samtang gidugangan ang buhis sa ordinaryong katawhan, gikibhangan usab gikan sa 30% ngadto 25% ang buhis nga ginabayaran sa dagkung korporasyon pinaagi sa Corporate Recovery and Tax Incentives for Enterprises o Create Law nga giratsada niadtong 2020, katugbang sa nakibhang sa ginakulektang buhis nga modugang sa kita sa dagkung kumpanya.

Sa mando ni Duterte, giratsada sa kongreso ang mga lakang alang sa pag-usab sa konstitusyon aron isukip dinhi ang mga palisyang neoliberal ug hatagag dalan ang 100% langyawng pagpanag-iya sa mga natural nga rekurso, pangpublikong yutilidad, institusyong pang-edukasyon, masmidya ug uban pa.

Pinagkunan: Philippine Statistics Authority.
Oktubre 2018 ibinaba ng guberno ang target nito mula 7-8% tungtong 6.5-6.9%
Marso 2019 ginawang 6-7% ang target na paglago.

Ginaduso usab ni Duterte ang mga neoliberal nga pag-amyenda sa Public Services Act (PSA), Foreign Investment Act (FIA), ug Retail Trade Liberalization Act (RTLTA). Una nang gisumite sa ikaduhang pagbasa sa Ubos nga

Hukman!

Kapunungan niadtong Marso 2020 ang pagtangtang sa transportasyon, telekomunikasyon ug uban pang sektor sa listahan sa sektor nga kontrolado dapat sa mga Pilipino. Aprubado na usab sa ikatulong pagbasa ang FIA ug RTLA nga nagtinguhang iliberalisa ang sektor sa langyawng negosyo ug retail.

Hingpit nga gipapatay ni Duterte ang produksyon sa humay pinaagi sa Rice Liberalization Act niadtong 2018. Ang pagbaha sa imported nga bugas nagresulta sa pagkawala sa bilyong kita sa mga mag-uuma.

Ginapatay usab ni Duterte ang lokal nga produksyon sa karneng baboy sa pagmando sa liberalisasyon sa pag-import niining 2021 gikan 54,210 metriko tonelada (MT) ngadto sa 254,210 MT, sa takuban sa pagkontrol sa presyo sa lokal nga karne.

5. Pagtraydor

GITRAYDOR ni Duterte ang nasudnong soberanya sa Pilipinas sa iyang pag-surrender sa mga teritoryo niini ngadto sa US ug China.

Ginapadaplin ni Duterte ang kadaugan sa Pilipinas sa reklamo batok sa China sa Permanent Court of Arbitration niadtong 2016 nga miila sa mga teritoryong langkob sa Pilipinas ilalum sa United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS). Gitugutan niya ang Tsina nga maghimo og mga artipisyal nga isla sa kadagatan nga sakop sa *exclusive economic zone (EEZ)* ug *extended continental shelf* sa Pilipinas. Nakatukod na ang China og pito ka pasilidad-militar diin nakapwesto ang ilang mga sundalo ug mga armas. Niadtong 2017, gibanabana nga dili moubos sa 16,000 ka ektarya sa *coral reef* ang gibungkag sa mga reklamasyon niini.

Lokasyon sa mga artipisyal nga isla ug pasilidad militar sa Tsina sa WPS

Kagitingan Reef
Calderon Reef
Burgos Reef
Mabini Reef
Panganiban Reef
Zamora Reef
McKenna Reef

Gipasagdan ni Duterte ang permanenteng presensya sa mga barkong milisya sa China sa lain-laing bahin sa West Philippine Sea (WPS). Niining Hunyo 20, adunay 238 ka lain-laing klase sa barko sa China sa EEZ sa Pilipinas. Niadtong 2019, gibiyaa sa nakabangga nga barkong Chinese ang miunlod nga bangka nga GemVer. Gitugutan usab niya nga mangisda ang mga Chinese sa kaalautan sa mga lokal nga mananagat. Gibanabana nga ₱1.3 trilyon ang kantidad sa nawala nga kita sa Pilipinas matag tuig tungod ginakawkaw ginabungkag sa China ang rekursong-dagat sa WPS. Tungod niini, mokabat sa 627,000 nga mananagat ang nawadan og trabaho ug nahugno og 70% ang kita sa mga mananagat sa Zambales kinsa dili na makapangisda sa Panatag Shoal (Bajo de Masinloc).

Sa pikas bahin, ginabaligya ni Duterte ang soberanya sa nasud ngadto sa US. Nagpakaaron-ingnon siya nga ibasura ang Visiting Forces Agreement (VFA) gikan Pebrero 2020 aron makapuga og dugang nga ayudang militar gikan sa US. Gikan 2015, moabot na sa kapin ₱48 bilyon (\$1 bilyon) ang kinatibukang bili sa mga himang militar nga gibaligya ug gihatag sa US sa nasud. Lakip niini ang iyang gipangpalit og 16 ka helikopter nga Black Hawk, unum ka Super Tucano nga eroplanong panggyera, usa ka C-130H Hercules Aircraft (₱1 bilyon), mga bomba, masinggan, armalayt ug uban pang kagamitan.

Gipadayon ni Duterte ang pagpatuman sa EDCA (Enhance Defence Cooperation Agreement) ug gitugutan ang US nga ipadayon ang pagtukod ug paggamit sa mga bilding ug pasilidad sa mga engklabo nga anaa sulod mismo sa mga kampo sa AFP aron binlan sa mga himang iggugubat sa US. Sa takuban sa “gyera kontra-terorismo” sa Marawi niadtong 2017, gihawan niya ang dalan sa pagpahigayon sa Operation Pacific Eagle-Philippines sa US ug permanenteng pagpasisyon og mga espesyal nga operatiba niini sulod sa nasud.

Gihatagan usab og dalan ni Duterte ang plano sa Bureau of Conflict and

Hukman!

Stabilization Operations sa US State Department niadtong Hunyo 2020 nga ipahigayon ang tulo ka tuig nga programa nga “kontra-terorismo.” Nakapokus ang programa niini sa paglunsad og mga operisyong sibil-militar sa mga pinili nga lugar sa Mindanao sa gambalay sa “whole-of-nation approach.” Dili layo nga motugot usab siya sa bisan unsang pangayuong teritoryo sa US ilalum sa Pacific Deterrence Initiative sa US Indo-Pacific Command.

Gitugutan usab ni Duterte ang tinuig nga pagpahigayon og *war exercise* sa US sa Pilipinas, lakip ang pinakadakong ihap sa mga sundalong Amerikano nga gilangkuban sa 3,500 nga nagpundo sa nasud niadtong 2019. Niadtong 2020, gipasaylo ug gihatagan og kagawasan ni Duterte si Joseph Scott Pemberton, ang Amerikanong sundalo nga gihukmang sad-an sa pagpatay kay Jennifer Laude niadtong 2014 ug gitugutan nga makabalik sa US.

Mga kampo sa AFP nga adunay pasilidad militar sa US

Cesar Basa Air Base (Pampanga)

Fort Magsaysay Military Reservation (Nueva Ecija)

Lumbia Air Basae (Cagayan de Oro)

Antonio Bautista Air Base (Palawan)

Mactan Benito Ebuen Air Base (Cebu)

Ang mga pasilidad militar sa US sa maong mga kampo sa AFP gitukod ilalum sa kasabutang EDCA. Matud kang Duterte, adunay usay gibilin nga mga armas ang US sa kahing Subic Naval Base sa Zambales.

6. Paghari sa ismagling ug merkado sa ilegal nga droga

GIPAILALUM ni Duterte sa iyang kontrol ug paghari ang ismagling ug lokal nga merkado sa ilegal nga droga. Nagaluhod sa iyaha karon ang pinakadagkung sindikatong kriminal sa Pilipinas. Sa milabayng lima ka tuig, mas nisamot ang pagkaylap sa *shabu* sa nasud.

Gigamit niya ang PNP sa iyang “gyera kontra droga” aron gubaan ang operisyon sa mga sindikatong kriminal nga dili moyukbo ug mopailalum sa iyang gahum. Gisentralisa ni Duterte ang pagsuplay sa ilegal nga droga ug gimando nga sa iya lang angay mokuha.

Ilalum ni Duterte, samot nga milapad ang operisyon sa internasyunal nga sindikato sa ilegal nga droga. Sa taho sa United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) niadtong 2019, misaka ang bolyum sa nakumpiska nga *shabu* sa nasud gikan sa abereyds nga 89 kilo kada bulan kaniadtong 2014-2015 ngadto 143.95 kilo kada bulan sa 2016-2019. Dungan niini, mikunhod kuno ang abereyds nga presyo sa *shabu* gikan \$164 kada gramo niadtong 2016 ngadto sa \$136 niadtong 2019. Sumala sa upisyal sa ahensya, nagapamatuod kini nga adunay sobra nga suplay sa droga bisan pa man midaku ang bolyum sa nasakmit sa parehong panahon. Misaka gamay ang presyo sa *shabu* niadtong 2020, nga gikaingon sa UNODC nga temporaryo lang ug bunga sa mga restriksyon sa pandemya.

Matag karon ug unya, nagapasigarbo ang PNP ug kunuhay nakakumpiska og dinagkung bolyum sa *shabu*. Pananglitan niini ang reyrd sa usa ka *apartment* sa Makati niadtong Nobyembre 2019 diin nakatago ang 370 kilo sa *shabu* nga nagkantidad og P2.7 bilyon. Apan sa imbestigasyon mismo sa PNP, salin lang ang nahabilin tungod napagawas na ang kadaghanan sa suplay. Kaniadtong 2018, nabalita nga nakaimbargo usab ang mga pulis og P4.3 bilyong kantidad sa *shabu* sa usa ka dunggoanan sa Maynila. Apan sa misunod nga adlaw, nabutyag sa ubang bodega nga wala nay sulod ang mga gipangkargahan sa mas dakung bulto sa droga nga gibanabanang mikantidad og P11 bilyon.

Sumala usab sa 2021 US International Narcotics Strategy Report, dakung bahin sa lokal nga ginakonsumong *shabu* naggikan sa mga internasyunal nga sindikatong Chinese. Gawas sa ilegal nga pagpasulod og *shabu* alang sa lokal nga merkado, gigamit usab sa mga sindikato sa China ang Pilipinas isip agianan sa mga kemikal ug materyal sa pagmugna og *shabu* padulong Thailand ug Myanmar, diin nakabase ang lapad nga pasilidad alang produksyon niini.

Ginapalusot ang bulto sa ilegal nga droga ug materyales para niini sa mga tugpahanan ug dungganaan sa barko sa nasud sa mga upisyal sa Bureau of Customs (BoC) nga gipwesto ni Duterte. Niadtong 2017, gikasuhan ang kanhing hepe sa ahensya nga si Nicanor Faeldon ug 11 pa ka upisyal nga nagapalusot og *shabu* nga nagkantidad og P6.4 bilyon. Sa parehong tuig, nahimong sentro sa imbestigasyon sa Senado ang mismong anak ni Duterte nga si Paulo ug umagad nga si Manases Carpio (bana ni Sara) lambigit sa ismagling sa droga sa Davao.

Hukman!

Dayag nga ginapaburan ug ginapanalipdan ni Duterte ang dagkung *drug lord* nga direktang lambigit kaniya. Apil niini si Peter Lim Go, nga kuno usa sa tulo sa pinakadakung *drug lord* sa nasud, nga personal pa nga nakighinabi kaniya sa Malacañang sa Davao niadtong 2016. Apan bisan og aduna nay mandamyento de aresto gikan pa 2018, bisan ka usa, wala siya nadakpan sa mga pulis ug nataho pa nga nakagawas na sa nasud niining tuiga.

Kaniadtong 2018, kapin 40 ka upisyal sa Philippine Drug Enforcement Agency ang gitaktak sa pwesto, walay bisan usa kanila ang gikasuhan, gihukman o gipriso. Sa pagbalhin kay Faeldon sa Bureau of Corrections kaniadtong 2019, gibuhian niya ang dili moubos sa pito ka *drug lord* nga napriso sa National Bilibid Prison. Sobra 48 usab ang iyang gipagawas sa panahon sa pandemya sa pasangil nga “pagpaluag” sa mga prisohan.

7. Paggamit sa AFP ug PNP isip pribadong hukbo

GIGAMIT ni Duterte ang militar ug pulis isip iyahang pribadong hukbo ug instrumento sa lapad nga kampanya sa pagpamatay ug pagpamig-ot sa katawhan, ug gisandigan aron panalipdan ang iyang paghari. Ang PNP ug AFP ang nag-unang haligi sa iyahang tiraniya.

Gipalingkod ni Duterte sa iyang gubyrno ang mga retiradong heneral sa AFP ug PNP, ilabina ang kanhing nadestino sa Davao. Dili moubos sa 12 ka kanhing heneral ang anaa sa gabinete, walay labot ang mga gituboy ug gibutang sa ubos nga pusisyon. Niadtong 2019 miabot na sa 400 ang kanhing mga sundalo ug pulis nga naglingkod sa nagkadaiyang ahensya sa panggamhanan.

Gipuno niya og mga upisyal ug istap sa AFP ang Bureau of Customs ug Bureau of Corrections nga adunay tataw nga tumong sa pagkontrol sa mga nagasulod nga iligal nga droga ug ismagling, ug mga operisyon sa mga *drug lord* sulod mismo sa prisohan.

Gawas pa niini, gihatagan niya og malangkubon nga gahum ang mga retirado ug aktibong upisyal sa AFP hangtod ang-ang dibisyon sa NTF-ELCAC. Nagpatigbabaw sila sa mga lokal nga gubyrno ug konseho hangtod sa ang-ang barangay. Gipanghatagan usab niya kini og ₱16.4 bilyong pondo nga *pork barrel* ilalum sa Barangay Development Program.

Gibubuan usab ni Duterte og dakung pondo ang peke nga pagpasurender ug mga bisan unsang “programang kalamboan” sa AFP. Kaylap ang korapsyon sa pondo sa mga ordinaryong sundalo ug paramilitar, suhol gikan sa negosyo sa iligal nga droga ug ismagling, ug uban pa.

Gitagbaw ni Duterte ang AFP ug PNP aron makuha ang ilang pag-unong. Gidugangan niya og minimum nga 1/3 ngadto doble ang kantidad sa sweldo gikan sa mga ordinaryong sundalo padulong sa mga heneral.

Gipanghatagan niya og lain-laing mga suhol ug benepisyo nga wala ginahatag sa ubang mga empleyado sa gubyrno. Gawas sa alawans alang sa pagkaon, sinina, pabalay, adunay lain pang bayad sa pagsalmot sa mga operisyon, pagkuyog sa mga armadong panagsangka ug uban pa. Mas taas ang ilang makuha nga sweldo tungod kay wala sila naga-amot og kontribusyon para sa pensyon ug ginapakarga kini sa pondo sa publiko.

Samot mikaylap sa ilalum ni Duterte ang kanhi nang sistema nga padrino

	2016	2018	2020
Private/PO1	14,843	29,668	29,668
Teacher 1	19,218	22,216	22,216
Nurse 1	19,218	20,754- 22,829	30,531- 33,279*

* batay sa desisyon ng Korte Suprema

Sa ilalum ni Duterte, paspas nga misaka ang sweldo sa mga sundalo ug pulis ug pipila ka tuig nga gipasagdang ubos ang sweldo sa mga magtutudlo ug nars. Misaka na lang ang sweldo sa mga nars human ang kusog nga panawagan ilabina atubangan sa pandemya.

Hukman!

sa promosyon sa mga ranggo. Adunay 190 ka heneral karon ang AFP ug naresulta sa bakikaw nga proporsyon sa usa ka heneral matag 725 ka personel. Istandard ang usa ka heneral sa kada 1,000 ka personel. Kun itandi sa mga ordinaryong sundalo ug personel, gihatagan usab og dugang nga alawans ang mga upisyal gikan ₱7,000 para sa mga kapitan hangtod ₱35,000 kada bulan sa pinakataas nga ranggo nga heneral. Pwede pud moabot og ₱100,000 kada bulan ang ganti alang sa bisan unsang medalya nga ilahang makuha.

Gitagbaw ni Duterte sa kwarta ang iyahang mga armadong alipures aron makaagni og mas daghang rekrut sa pagpadaghan sa iyahang hukbo. Gipadaku niya gikan 347,000 kaniadtong 2016 ang ihap sa mga sundalo ug uban pang mga personel pangseguridad sa estado, ngadto sa kapin-kun-kulang 400,000. Sobra 80% sa kinatibuk-ang kusog sa AFP ang nakapokus sa pakigsangka batok sa Bagong Hukbong Bayan. Target usab ni Duterte nga padakuon ngadto 79,000 ang CAFGU gikan sa 56,000 kaniadtong 2015. Gitugutan usab ni Duterte ang pagka-utok pulbura sa militar ug gipalitan sila og dugang mga armas, *jet fighter* ug uban pang himang iggugubat. Nanguna ang US sa mga nagasuplay niini. Kadungan niini ang paghawan ni Duterte sa dalan sa paningkamot sa China nga makaangkon og kusog nga impluwensya sa mga upisyal sa AFP.

8. Kurapsyon ug kadunot

GIABUSO ni Duterte ang iyang gahum aron mahakop ang binilyong pondo sa nasud ug aron babagan ang imbestigasyon sa bahandi sa iyang pamilya.

Supak sa balaod, gitago niya sa publiko ang iyang Statement of Assets, Liabilities, and Networth kon SALN gikan 2018. Niadtong 2016, nahibaloang misaka sa ₱3 milyon ang iyang bahandi sulod lang sa unum ka bulan. Nibalibad siya nga magpailalum sa imbestigasyon sa pasangil nga wala niya gideklara sa SALN niadtong 2014 ang ₱211 milyong nakapondo sa bangko ilalum sa iyang ngalan ug sa iyang anak nga si Sara. Sama niini, gibabagan niya ang pag-imbestiga sa ₱2.2 bilyong mga transaksyon sa bangko niadtong 2006-2015 sa iyang *live-in partner* nga si Honeylet Avanceña.

Niadtong 2020, hingpit nga gipugngan sa gipili niyang ombudsman nga si Samuel Martires ang pag-abli ngadto sa publiko sa mga SALN gawas kun awtorisado o dunay mando sa korte. Gipahunong usab sa ahensya ang mga “lifestyle check” o ang pagsusi sa panginabuhi sa mga opisyal sa gobyerno.

Numero uno si Duterte sa maluhuong kinabuhi. Ginagamit niyang personal nga eroplano ang G280 Gulfstream *jet*, nga gipalit sa presyong ₱2 bilyon niadtong 2019 ilalum sa takuban sa “modernisasyon” sa AFP.

Personal niyang gunit ang dagkung pondo nga wala ginataho. Gikan ₱250 milyon niadtong 2016, misaka og siyam ka beses hangtud ₱2.25 bilyon ang sikretong badyet (pondong pang-*intelligence* ug *discretionary*) sa Office of the President niining 2021.

Personal usab niyang ginagunitan ang ₱587 bilyong pondo sa ngalan sa pagtubag sa pandemya. Dakung bahin niini nga pondo (Bayanihan 1 ug 2), ang nakahikot sa pagbuot ni Duterte, ang wala na naapud-apud.

Gisulod ni Duterte ang kwestionableng mga kontrata sa pautang sa China, lakip na ang Chico *dam* ug Kaliwa dam. Ginatuohang ginapahimuslan mismo ni Duterte, iyang pamilya, mga itoy ug upisyal, ang mga kikkab sa mga kontrata sa gobyerno (susama sa gidawat nga suhol ni Gloria Arroyo kanhi sa Chinese nga kompanyang ZTE). Gikatahapang nakatago sa mga bangko sa China ang pondong gikawkaw ni Duterte. Gipalabi sa mga kontrata sa gobyerno ang dagkung kumprador nga nagahatag kang Duterte (sama ni Enrique Razon) ug nagbarog isip *dummy* (sama ni Dennis Uy).

Dili masukod ang iyang nahakop sa pagpalusot og pila ka tonelada nga ilegal nga droga ug pipila ka trilyon hugaw nga kwarta sa mga internasyunal nga sindikatong kriminal. (Tan-awa sa panid 13).

Lakip kanila si Nicanor Faeldon, Vitaliano Aguirre (nga lambigit sa ₱40 bilyong “pastillas scam” nga ilegal nga pagsulod sa mga Chinese), ug si Francisco Duque (kunsabo sa mga opisyal sa Philhealth sa nawala nga pila ka libong pondo ug kwestionableng pagpamalit og mga kagamitan panahon sa pandemya). Gibalhin lang sa ubang pusisyon ang pipila nga suod kaniya nga gitangtang sa pwesto.

Sa listahan sa Transparency International sa mga nasud nga “abli” ug dili

Hukman!

korap, mius-us og 14 ka andana ang ranggo sa Pilipinas gikan 2016. Gitagaan ang nasud og gradong 34/100 (45/100 ang abereyds nga grado sa Southeast Asia). Dili katuohan ang kampanya nga kontra-korapsyon ni Duterte nga mi-target lamang sa mga opisyal nga gipili sa milabayng mga rehimen ug nagpig-ot sa uban nga dili mosunod sa iyang mando.

Panunuhol at paggamit
ng mga personal na kuneksyon

- 86%** may pagtingin na malaking problema sa gubyrno ang korapsyon
- 19%** ang nagbigay ng suhol kapalit ng serbisyong pampubliko*
- 22%** gumamit ng personal na kuneksyon para sa mga serbisyong pampubliko*
- 28%** ang umaming nagbigay ng suhol kapalit ng boto
*saklaw ang nakaraang 12 buwan

Pinagkunan: Global Corruption Barometer -Asia 2020

9. Pagbasura sa hinabing pangkalinaw, *red-tagging* ug *terrorist-labeling*

UNILATERAL nga giundang ni Duterte ang hinabing pangkalinaw tali sa National Democratic Front of the Philippines (NDFP) ug Gubyerno ng Republika ng Pilipinas ug gilapas ang milabayng mga kasabutan niini. Dungan niini, gibwelo niya ang *terror-tagging* ug *red-tagging* sa mga sektor, organisasyon ug indibidwal nga nahimong nataran sa dinaghang pagpamatay, pagpang-aresto ug pagpanghulga.

Anaa sa ikalima nga hugna ang pormal nga negosasyon dihang gipagula ni Duterte ang Proclamation 347 niadtong 2017 nga hingpit nga nagpa-undang sa panaghisgot. Ayha niini, maluibon niyang gilapas ang halos unum ka bulan nga hunong-buto. Malimbongon niyang gimando ang pagdakop ug likidasyon sa mga konsultant sa NDFP, supak sa Joint Agreement on Safety and Immunity Guarantees nga migarantiya sa kaluwasan sa mga indibidwal nga kabahin sa panaghisgot. Gikan 2018, dili moubos sa walo ka konsultant ug ginsakpan sa NDFP ang brutal nga gipatay ug unum ang gibalhog ni Duterte sa prisohan. Niadtong Disyembre 10, 2020, walay-kaluoy usab nga gipatay sa mga ginsakpan sa rehimen ang tigpamaba sa NDF-Mindanao nga si Alvin Luque kinsa nagpatambal kaniadto sa Tandag City.

Mga gipatay nga konsultant sa NDFP sa hinabing pangkalinaw

Randy Malayao (Enero 20, 2019);

Julius Giron (Marso 13, 2020);

Randall Echanis (Agosto 10, 2020);

Eugenia Magpantay at

Agaton Topacio (Nobyembre 25, 2020);

Antonio Cabanatan (Disyembre 2020);

Reynaldo Bocala (Mayo 28, 2021)

Rustico Tan (Mayo 28, 2021)

Niadtong Pebrero 2018, gipasakaan sa rehimen ni Duterte og kasong *proscription* sa Manila Regional Trial Court ang sobra 649 ka indibidwal aron ilhon silang mga "terorista." Lakip sa mga gikasuhan ang nga konsultant sa NDFP, usa ka kanhing kongresista, mga ordinaryo nga aktibista ug usa ka upisyal sa United Nations. (Gitangtang sa listahan ang 641 ka ngalan niadtong Enero 2019 tungod sa kahuyang sa kaso.) Dungan niini, gigamit ni Duterte ang mga korte aron magpagawas og nga depektibo nga *search warrant* aron sudlon ug tamnan og mga ebidensya ang mga panimalay ug upisina sa mga aktibista ug misukol nga katawhan ug pasakaan sila og mugna-mugna nga mga kasong kriminal.

Gipagula ni Duterte ang Memorandum 32 niadtong Nobyembre 2018 aron magdugang og mga batalyon sa sundalo ug pulis sa Negros, Eastern Visayas ug Bicol. Pag-abot sa Disyembre, gipagula usab niya ang Executive Order 70 aron ipwesto ang kunuhay "whole-of-nation approach" sa "kontra-insurhensiya" ug itukod ang National Task Force to End Local Communist Armed Conflict (NTF-ELCAC). Gipalingkod niya sa *task force* ang retirado nga mga heneral ug gipatigbabaw sa mga ahensya sa gubyerno—sukwahi sa prinsipyo sa pagpatigbabaw sa burukrasyang sibilyan ngadto sa militar.

Hukman!

Gamit ang pundo sa publiko, nanguna ang NTF-ELCAC sa mga kampanyang pagpangdaut dili lang sa mga aktibista, kun dili bisan sa mga yanong katawhan, mga institusyon ug mga kaaway ni Duterte sa pulitika. Dili moubos sa unum ka petisyon ang gipasang-at sa upisina sa *ombudsman* batuk sa mga upisyal ug tigpamaba niini.

Taliwala sa pandemya niadtong Hulyo 2020, giaprubahan ni Duterte ang Anti-Terror Law nga miyatak sa unibersal nga mga katungod sa *due process*, patas nga proteksyon ilalum sa balaod, gawasnong pagtapok, kagawasan sa pagpadayag ug gawasnong pagpasibya. Gipaminaw sa Korte Suprema gikan niadtong Pebrero hangtud Mayo niining tuig ang 37 ka petisyon aron ipaundang ang pagpatuman niini.

Bisan nakaung-ong pa ang mga petisyon batuk sa ATL, gipagula sa Anti-Terrorism Council nga gitukod ilalum niini ang Resolution No. 12 niadtong Disyembre 2020 aron subling ideklara ang PKP ug BHB isip mga "teroristang organisasyon." Gisundan kini sa Resolution No. 17 niadtong Abril 21 kansa nagpunting sa 19 ka indibidwal nga mga myembro kuno sa Komite Sentral isip mga "terorista" ug nagmando sa pag-*freeze* sa ilang mga kabtangan ug pundo.

10. Henosidyo batok sa katawhang Moro

KRIMEN sa henosidyo ang gimando ni Duterte sa lima ka bulan nga pagpamomba sa Marawi City niadtong Mayo 23 hangtud Oktubre 23, 2017 sa takuban sa “gyera kontra-terorismo.” Napuloan ka libong residente nga Moro ang gipalayas para kawkawon ang ilang yuta. Matud sa United Nations Office on Genocide and the Responsibility to Protect, ang henosidyo usa ka tinuyoang krimen ug sistematikong pagpukan sa ilang kaliwat, pulitikanhong ug/o kulturanhong grupo.

Walay susama alang sa mga Moro ang Marawi City tungod nag-inusara kini nga Islamikong syudad sa tibuok Pilipinas ug sentro sa ilang kultura ug negosyo sa kanhing Autonomous Region in Muslim Mindanao. Malinawong nanginabuhi ang 210,000 ka lumolupyo kinsa sagad mga Maranao (o Meranaw). Gi-atake kini sa mga pwersa sa AFP niadtong Mayo 23, 2017 human mibuto ang panagsangka tali niini ug sa grupong Maute nga giila sa AFP mga terorista ug gipagawas nga kabahin sa kalibutanhong *network* sa Islamic State.

Dungan sa mando nga pag-atake, gipatuman ni Duterte ang balaod militar ug gisuspendi ang *writ of habeas corpus* sa tibuok Mindanao. Gihawan usab niya ang dalan sa paglunsad sa “Operation Pacific Eagle-Philippines,” nga nagtugot sa permanenteng presensya sa mga sundalong Amerikano sa nasud bisan walay kasabotan.

Sa opisyal nga taho, 370 ka lumolupyo ang namatay lakip ang kababayenan ug mga menor de edad ug sobra 3,000 ang wala pa nakita. Bisan pa man, dunay mga taho nga nagaingon nga sobra 1,000 ang napatay nga mga sibilyan nag-una tungod sa pagpamomba sa AFP sa mga lugar diin daghan ang puluyanan. Anaa sa 300,000 ka lumolupyo sa Marawi ug mga munisipyo sa palibot niini ang pugos nga namakwit sa unang adlaw sa pagpamomba.

Liboan ka tawo pa ang nagpabilin sa syudad sa mosunod nga pila ka semana o bulan. Natanggong sila sa gitawag nga “Ground Zero” ug sa palibot niini tungod sa padayong paghulog og mga bomba sa mga *jet fighter* ug pagpanganyon og mga *mortar* ug *howitzer* sa AFP sa syudad.

Daghang mga sibilyan ang nahimong *hostage* o naangin sa duha ka pundok. Sa imbestigasyon sa Amnesty International niadtong 2017, daghang kaso diin gipangdakop ang mga nakaikyasa sa grupong Maute ug nakasinati og tortyur sa kamot sa mga sundalo ug pulis sa pasangil nga sila mga “kaaway sa estado.” Kini bisan pa nagpakita na sila og mga *identification card* isip pagpamatuod nga sila mga sibilyan.

Upat ka tuig human ang “Marawi Siege,” wala gihapoy nakab-ot nga hustisya ang mga Moro. Dili gihapon makabalik sa syudad ang kadaghanan sa nagpabiling 27,000 ka pamilya sa 11,000 ka kabalayan nga napulbos sa pagpamomba sa AFP. Nagpabilin gihapon ang dakung mayorya nga nagdasok sa mga sentro sa bakwit o “tent city.” Sobra 200 pa lang sa halos 20,000 ka pamilya ang nakabalik sa tulo ka pinakanadugmok nga barangay. Nagpuyo gihapon ang mayorya sa Boganga Transitory Sites, ug daghan pa ang nagkatag sa Baloi at Rogongon, Iligan City, Poona Bayabao ug Piagapo sa Lanao del Sur, ug uban pang mga lugar. Ang uban nagpadangop na lang sa ilang mga paryente o nagabang og balay sa lain-laing bahin sa nasud.

Hukman!

Niadto lang Hulyo 10, gireklamo sa usa sa mga tag-iya sa yuta sa “Ground Zero” nga giilog sa gubyrno ang ilang yuta. Matud sa usa ka abogado nga lumolupyo sa Marawi, wala sila nakabalik sa upat ka barangay tungod gigahin na kini sa National Housing Authority ug lokal nga gubyrno sa Marawi alang sa mga proyektong imprastraktura sama sa *museo* ug uban pang proyektong “pagpanindot” sa “Islamic city.” Langkob niini ang 16 ka ektarya sa mga barangay sa Datu sa Dansalan, Dansalan, Sabala Amanao ug Datu Naga.

Samtang, giokupa karon sa mga pwera sa AFP ug militar sa US ang bal-aan nga syudad. Niadtong Enero 2018, gipalapad pa og dugang 10 ektarya ang Camp Ranao Military Reservation (gitawag kaniadto nga Camp Keithly sa kolonyalistang US) aron dili na kuno makabalik pa ang mga ekstremistang grupo.

Isakdal ug silutan si Duterte

BUGTONG sa pagtapos lamang sa tiranikong paghari ni Duterte ug pag-usig ug pagsilot sa iyang mga krimen ang makahatag-hustisya sa minilyong biktima sa lima ka tuig niyang pangatungdanan.

Angayang dili pasaylun o pasagdan ang halimaw nga si Duterte. Kinahanglang isudo ang pagtaral ug pagsilot kaniya sa mga internasyunal nga korte ug sa lokal nga mga korte oras nga mahuman ang iyang pangatungdanan. Kinahanglang siguruhong dili na magpabilin ang iyang pundok sa poder nga siguradong manalipud kaniya sa tanang klaseng prosekusyon.

Ang paghari-hari sa tiranikong rehimeng US-Duterte ang pinakatataw nga timailhan sa lunod-patay nga pagkadunot sa sistemang semikoloniyal ug semipyudal sa Pilipinas. Ang pakigbisog aron tapuson ang paghari ni Duterte kabahin sa pagpaasdad sa nasudnon-demokratikong rebolusyon aron tapuson ang pagpangdaugdaug ug pagpahimulos sa katawhang Pilipino sa imperyalismo, pyudalismo ug burukratang kapitalismo.

Nakaandam ang rebolusyonaryong kalihukan nga buhaton ang tanan aron makab-ot sa katawhan ang tinguhang kagawasan gikan sa tiranya ni Duterte ug singilon siya sa tanang salaod ngadto sa katawhan. Pagagamiton sa mga rebolusyonaryong pwersa ang inisyatiba aron ipatuman ang gikinahanglang pagdemanda, pagtaral ug pagsilot sa halimaw ug mamamatay-tawong si Duterte ug tanan niyang mga alyado sa hukumang bayan sa demokratikong guberno sa katawhan.